

Brygida SMOLKA-FRANKE
Politechnika Śląska
Wydział Organizacji i Zarządzania
Katedra Stosowanych Nauk Społecznych
e-mail: brygida.smolka-franke@polsl.pl

KULTURA DLA GOSPODARKI – GOSPODARKA DLA KULTURY – ROZWÓJ SEKTORA KULTURY JAKO WAŻNEGO ELEMENTU ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU MIASTA

Streszczenie. Sektor kultury uznaje się coraz częściej za jeden z najbardziej istotnych, obok sektora nauki i biznesu, fundament i warunek rozwoju nowoczesnego społeczeństwa, tym samym warunkiem rozwoju zarówno miasta, jak i regionu jest stawianie na rozwój tzw. przemysłów kreatywnych. Celem artykułu jest analiza możliwości wykorzystania rozwoju sektora kultury w mieście, jako istotnego komponentu rozwoju funkcji metropolitarnych miasta, będących jednocześnie warunkiem jego zrównoważonego rozwoju. Proces ten omówiony został na przykładzie wybranych miast konurbacji górnośląskiej, aspirującej do miana Metropolii Silesia.

Słowa kluczowe: sektor kultury, metropolitaryzm, przemysły kreatywne, dziedzictwo poprzemysłowe

CULTURE FOR THE ECONOMY – ECONOMY FOR CULTURE – DEVELOPMENT SECTOR CULTURE AS AN IMPORTANT ELEMENT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THE CITY

Summary. Sector of culture is recognized for one of most important more frequently, beside sector of science and business, foundation and condition of development of modern society, same, cities condition of development equal as well as collocation is on development region so called „industry creative”. Attempt of analysis capability of utilization of development of sector of culture is purpose of article in city, as important component of development of metropolitan function city, there be condition of its level-headed sustainable development. This process was discussed on the example of chosen cities of the conurbation Upper Silesia, aspiring to the name of Metropolis Silesia.

Keywords: the cultural sector, metropolitaryzm, creative industries, post-industrial heritage

1. Wprowadzenie

Rozwój samorządności w Polsce wraz z wprowadzaniem gospodarki rynkowej w latach 90. XX w. postawił przed włodarzami miast wymóg myślenia „rynkowego”. Miasto (gmina) zaczęło funkcjonować na zasadach przedsiębiorstwa, które aby zaistnieć na rynku musi „zarabiać” i ten cel przyświecał tworzonym od tego czasu strategiom rozwoju miast. Tym, co jednak zdecydowanie różni samorząd od typowego przedsiębiorstwa wolno-rynkowego, jest także konieczność realizacji tzw. misji społecznej, a zatem nie tylko dbałość o zapewnienie gminie wysokich dochodów wynikających z działalności komercyjnej, a także dbałość o zaspokojenie podstawowych potrzeb mieszkańców miasta w ramach tzw. działalności „non profit”.

Pojawia się jednak pytanie, czy tzw. sfera publiczna, realizująca cele określone jako „non profit”, wymaga tylko bezzwrotnych nakładów ze strony miasta czy też w dłuższej perspektywie może stać się jednym z istotnych atutów na drodze rozwoju społeczno-gospodarczego miasta i tworzenia jego „marki” na rynku.

Celem niniejszego artykułu jest analiza sposobów wykorzystania sektora kultury w mieście przemysłowym, jako istotnego komponentu rozwoju funkcji metropolitarnych miasta, będących jednocześnie warunkiem jego zrównoważonego rozwoju. Proces ten zostanie omówiony na przykładzie wybranych miast konurbacji górnośląskiej, aspirującej do miana Metropolii Silesia.

Przyjęta na potrzeby opracowania metoda badawcza to studium przypadku wybranych do analizy miast obszaru górnośląskiego. Podstawowy obszar zainteresowań badawczych stanowią zatem procesy rewitalizacyjne, jakie zachodzą w wybranych do analizy obszarach miejskich, i sposoby ich wykorzystania w rozwoju społeczno-gospodarczym miasta.

2. Metropolis?

Bez rozwoju funkcji metropolitarnych trudno wyobrazić sobie dziś rozwój miasta i regionu, metropolizacja staje się koniecznością, warunkiem przetrwania współczesnych miast.

Trzymając się ścisłej definicji czy też określenia zespołu cech charakteryzujących miasto metropolitarne, to oprócz wymiaru ilościowego, mówiącego, że „można zaliczyć do nich aglomeracje liczące co najmniej pół miliona i więcej mieszkańców, obowiązują także kryteria jakościowe, takie jak chociażby doskonałość usług, instytucji i wyposażenia, potencjał innowacyjny w zakresie technicznym, ekonomicznym, społecznym, politycznym i kulturalnym oraz wyjątkowość i specyfika miejsca. Biorąc pod uwagę powyższe kryteria, tak

naprawdę niewiele miast światowych jest w stanie sprostać wymogom tej definicji, nie mówiąc już o miastach polskich w Warszawie włącznie¹.

Dlatego też w literaturze przedmiotu oprócz tzw. metropolii światowych i kontynentalnych wymienia się również tzw. metropolie regionalne. W przypadku regionu górnośląskiego również trudno mówić o zakwalifikowaniu go w pełni do tego typu metropolii, bowiem zalicza się do nich te metropolie, które: „odgrywają węzłową rolę w skali danego kraju lub kilku krajów sąsiednich, mające ewentualnie jakąś specjalizację światową, ale które nie są zdolne pełnić funkcji sterujących i kontrolnych na szerszą skalę”².

Jak wskazuje B. Jałowiecki i M.S. Szczepański w publikacji wydanej w 2006 roku: „Katowice, które wraz z trzynastoma miastami tworzą górnośląską konurbację, [...] są jak na razie dość luźnym zlepkiem miast, a nie funkcjonalną całością. [...] Górnośląska konurbacja stanowi ponadto schyłkowy okręg przemysłowy cechujący się przestarzałym układem gałęziowym gospodarki (górnictwo, hutnictwo, ciężka chemia), znacznym skażeniem środowiska, a przede wszystkim całkowitą dewastacją krajobrazu naturalnego i osadniczego. Wszystko to sprawia, że konurbacja w dającym się przewidzieć czasie nie będzie mogła pełnić funkcji metropolii, której jedną z konstytutywnych cech jest jakość przestrzeni”³.

W zaledwie kilka lat później została powołana do życia przez Górnośląski Związek Metropolitalny tzw. Metropolia Silesia. Na stronach Związku czytamy, że jego podstawowym celem jest: „utworzenie dynamicznie rozwijającego się wielkomiejskiego ośrodka, zdolnego do skutecznej konkurencji z innymi ośrodkami metropolitalnymi w kraju i w Europie”⁴. Pojawia się zatem pytanie, na ile zakusy metropolizacji tego regionu mają realną szansę powodzenia, regionu uznawanego za jeden z najbardziej zaniedbanych pod względem rozwoju funkcji miastotwórczych. Dla zobrazowania sytuacji warto przytoczyć tylko dane zawarte w „Raporcie o stanie kultury i sztuki w województwie katowickim”, opracowanym w 1981 roku, które donoszą: „Nigdy bowiem rozwojowi przemysłu nie towarzyszyła tu, poza werbalnymi deklaracjami propagandy, właściwa troska o rozwój kultury, poszanowanie dziedzictwa kulturowego i wartości humanistycznych [...], o czym świadczy także polityka kulturalna, która przede wszystkim w sferze inwestycji zaowocowała łańcuchem białych plam”⁵. To po raz pierwszy też na I Kongresie Kultury Polskiej oficjalnie użyto w odniesieniu do Śląska pojęcia, które na długo przylgnęło do tego regionu – „pustynia kulturalna”.

¹ Jałowiecki B., Szczepański M.S.: Miasto i przestrzeń w perspektywie socjologicznej. Scholar, Warszawa 2006, s. 210-211.

² Ibidem, s. 215.

³ Ibidem, s. 278-279.

⁴ www.silesiametropolia.eu/s,9.htm, 27.12.2015.

⁵ Raport o stanie kultury i sztuki w województwie katowickim. Rok 1981. Komitet Porozumiewawczy Stowarzyszeń Twórczych i Naukowych w Katowicach, Sejmik Samorządowy Województwa Katowickiego, Katowice 1998, s. 27.

Zdaniem Raymonda Arona: „rozwój społeczny dokonuje się najszybciej tam, gdzie występuje duża podaż trojakiemu rodzaju kapitału: ludzkiego i społecznego, finansowego oraz instytucjonalnego. Mówiąc inaczej, o tempie zmian decydują przede wszystkim ludzie, funkcjonujące na rynku pieniądze oraz odpowiednie instytucje wyposażone w kompetentny personel. Dokładnie te same czynniki wyznaczają możliwości rozwojowe ośrodków miejskich, kształtują ich oblicze i charakter, zarówno w odniesieniu do metropolii, jak i aglomeracji ulokowanych na dalekich peryferiach systemu światowego. [...] Zazwyczaj wymienia się trzy podstawowe typy kapitałów: ludzki (społeczny), przyrodniczy oraz infrastrukturalny i finansowy. Od ich poziomu i zasobów zależy bezpośrednio oblicze współczesnych miast, ulokowanie w sieci czy ich możliwości rozwojowe”⁶.

Równoległy i harmonijny rozwój wszystkich wymienianych przez Arona typów kapitału miejskiego określany jest dzisiaj bardzo często jako dążenie do zrównoważonego rozwoju miast. Trudno bowiem wyobrazić sobie sprawne funkcjonowanie i rozwój miasta bez dbałości o każdy z wymienionych tu typów kapitału.

3. Kreatywne miasto

O tempie i kierunku rozwoju każdego miasta decyduje tzw. klasa kreatywna określana również jako klasa twórcza, światowa czy metropolitarna. W literaturze przedmiotu mówi się także o powstawaniu tzw. ośrodków kreatywnych, skupiających przedstawicieli tej klasy. Klasę kreatywną tworzą ludzie myślący w sposób innowacyjny, mający zatem bezpośredni wpływ na rozwój gospodarczy miasta i regionu, ale też zainteresowani aktywnym uczestnictwem w kulturze.

Jak dalej można dowiedzieć się z obszernej publikacji B. Jałowieckiego i M.S. Szczepańskiego, poświęconej miastu w perspektywie socjologicznej: „Kreatywni ludzie nie przenoszą się do nowych ośrodków z powodu tradycyjnych motywów migracyjnych, a dotychczasowe udogodnienia cywilizacyjne, takie jak: autostrady, centra handlowe, stadiony, przestają im wystarczać. W rzeczywistości szukają nowych atrakcji, którymi się stają wysokiej jakości usługi kulturalne i bogate, zróżnicowane możliwości korzystania z rozrywek”⁷.

Stąd coraz częściej uznaje się zarówno wśród socjologów, jak i ekonomistów, że to właśnie sektor kultury staje się jednym z najbardziej istotnych, obok sektora nauki i biznesu, fundamentem i warunkiem rozwoju nowoczesnego społeczeństwa, a tym samym, warunkiem rozwoju zarówno miasta, jak i regionu jest stawianie na rozwój tzw. przemysłów kreatywnych.

⁶ Aron R.: *Dix-huit leçons sur la société industrielle*. Gallimard, Paris 1962, [cyt. za:] Jałowiecki B., Szczepański M.S.: *op.cit.*, s. 236.

⁷ Jałowiecki B., Szczepański M.S.: *op.cit.*, s. 243.

Dotyczą one nie tylko promowania i rozwoju funkcjonujących w przestrzeni miasta instytucji kultury, ale także wspierania pojawiających się oddolnych inicjatyw kulturalnych w mieście.

Dobrze zarządzana „kultura” i ciekawa oferta kulturalna miast to już nie tylko odpowiedź na potrzebę spędzania czasu wolnego, ale także konkretne przedsięwzięcie, mające na uwadze policzalny zysk ekonomiczny, wynikający także ze stworzenia atrakcyjnego wizerunku danego miejsca, a przez to pozytywnego klimatu dla przyciągania i rozwoju nowych inwestycji, przyczyniając się tym samym do harmonijnego rozwoju zarówno gospodarczego, jak i społecznego danego regionu.

Stąd też zrodził się pomysł uchwycenia procesów zachodzących w miastach regionu górnośląskiego, związanych z rozwojem sfery życia kulturalnego m.in. w nawiązaniu do dziedzictwa stanowiącego o specyfice i oryginalności tego regionu, jakim jest materialna i duchowa spuścizna okresu industrializacji.

Miasto jako przestrzeń zawsze cechowała różnorodność będąca warunkiem wszelkiej twórczości, jest miejscem tworzenia i wymiany nowych idei, procesy rozpoczęte w niektórych miastach górnośląskich próbują właśnie przywołać tą ideę miejskości, jedne poprzez poszukiwanie jej źródeł w okresie sprzed epoki industrialnej, inne odwołując się do spuścizny, jaką pozostawiła po sobie epoka, która miasta te ukształtowała.

Procesy te zostaną ukazane na przykładzie trzech wybranych do analizy miast obszaru górnośląskiego, wchodzących w skład Metropolii Silesia tj. Katowic, Bytomia i Zabrze. Każde z opisanych miast wpisało w strategię swojego rozwoju dbałość o rozwój funkcji kulturotwórczych, w tym pielęgnowanie i promowanie dziedzictwa kulturowego oraz nadawanie funkcjonalnego wymiaru wartościowym obiektom przemysłowym.

3.1. Kreatywne Katowice

Początki starań miasta Katowice o dołączenie do prestiżowej Sieci Miast Kreatywnych sięgają 2010 roku i związane są z konkursem na Europejską Stolicę Kultury 2016, w którym Katowice wzięły udział (ostatecznie tytuł ten otrzymał Wrocław).

Osiągnięcia Katowic w rozwoju muzyki: lokalizacja jednej z najbardziej uznanych uczelni muzycznych w kraju, organizacja prestiżowych festiwali muzycznych czy wreszcie oddanie do użytku nowoczesnego budynku Narodowej Orkiestry Symfonicznej Polskiego Radia (sylweta budynku NOSPR została zaprezentowana na rysunku 1) stały się impulsem do wykreowania stolicy Górnego Śląska na miasto „przemysłu muzycznego”.



Rys. 1. Nowoczesny budynek Narodowej Orkiestry Symfonicznej Polskiego Radia w Katowicach
Fig. 1. Modern building of the National Polish Radio Symphony Orchestra in Katowice
Źródło: Opracowanie własne.

Tytuł Miasta Muzyki jest dla Katowic ukoronowaniem procesu przemiany z miasta poprzemysłowego w miasto przemysłów kreatywnych.

Członkostwo Katowic w Sieci Miast Kreatywnych UNESCO przyniesie także niewątpliwie liczne korzyści jego mieszkańcom. „Rozpoznawalna na całym świecie marka Miasta Muzyki będzie znakiem jakości życia muzycznego w Katowicach. Stanie się nową zachętą przyciągającą do miasta gości z całej Polski i zagranicy, co da dodatkowy impuls do rozwoju lokalnej gospodarki”⁸.

Zaliczenie Katowic do Sieci Miast Kreatywnych jest też dopełnieniem wieloletnich starań miasta, związanych z wykreowaniem prestiżowej „strefy kultury”, mającej stać się przeciwwagą dla zanikających funkcji przemysłowych regionu. Na miejsce lokalizacji strefy wykorzystano usytuowane w centralnej części miasta poprzemysłowe obszary byłej kopalni Katowice. W obrębie strefy, obok znanej hali widowiskowo-sportowej Spodek, zlokalizowano w zrewitalizowanych i jednocześnie bardzo nowoczesnych wnętrzach poprzemysłowych Muzeum Śląskie, nieopodal zaś znajduje się wspomniany wyżej budynek NOSPR.

Udane inwestycje w rozwój przemysłów kreatywnych oraz rozpoczęta rekonstrukcja śródmieścia, mająca na celu przywrócenie mu prestiżowej funkcji kulturowej, stały się skutecznym przyczynkiem do ukształtowania na nowo wizerunku miasta jako atrakcyjnej przestrzeni do życia, pracy i nauki, co tym samym w zdecydowany sposób wpłynęło na wzrost wartości inwestycyjnej miasta.

⁸ Katowice Miastem Muzyki UNESCO, www.wiadomosci.onet.pl/slask/katowice-miastem-muzyki-unesco/ne1tdx, 25.01.2016.

3.2. Bytom – miasto tańca

Uwarunkowania historyczne Bytomia (tradycje średniowieczne) oraz atrakcyjna przestrzeń skupiona wokół śródmieścia (choć mocno okaleczona po wojnie) stanowiły, jak mogło się wydawać, najbardziej dogodne w porównaniu z dwoma pozostałymi miastami warunki do rozwoju i odrodzenia funkcji kulturotwórczych miasta.

Na terenie miasta zlokalizowano tuż po wojnie siedzibę Opery Śląskiej oraz Muzeum Górnośląskiego. W latach 90. powołano kolejną znaczącą na mapie kulturalnej Śląska instytucję, jaką był Śląski Teatr Tańca, promujący „markę Bytomia” na arenie międzynarodowej, głównie dzięki organizowanym rokrocznie Międzynarodowej Konferencji Tańca i Festiwalowi Sztuki Tanecznej.

Pojawia się pytanie, w jaki sposób miasto próbuje wykorzystać potencjał kulturowy miasta do jego rozwoju. W dokumencie o nazwie „Plan rozwoju Bytomia na lata 2012-2015” czytamy: „Działalność kulturalna w Bytomiu posiada wszelkie przesłanki do stymulowania rozwoju gospodarczego i społecznego Bytomia poprzez jego zorientowanie na kulturę. Jednakże aby dalszy rozwój Bytomia i aktywizacja w sferze gospodarczej i społecznej mogła postępować, konieczna jest korelacja sektora gospodarczego z tzw. gospodarką kreatywną, wywodzącą się z różnych dziedzin sztuki, dziedzictwa kulturowego oraz realizującą się w szerokiej gamie działalności jednostek składających się na sektor kultury”⁹.

Jak wyglądała zatem realizacja tego zapisu w praktyce? Działalność ŚTT w Bytomiu pozostawiła po sobie ślad w postaci powołanego w marcu 2014 roku Bytomskiego Teatru Tańca i Ruchu Rozbark, zlokalizowanego w dawnej zrewitalizowanej cechowni kopalni Rozbark (budynek zaprezentowany na rysunku 2), który kontynuuje tradycje organizowania Międzynarodowej Konferencji Tańca Współczesnego i Festiwalu Sztuki Tanecznej.



Rys. 2. Zrewitalizowany budynek byłej cechowni kopalni Rozbark obecna siedziba Teatru Tańca i Ruchu Rozbark

Fig. 2. The revitalized building of the former pithead coal mine Rozbark the current head of the Dance Theatre and Movement Rozbark

Źródło: Opracowanie własne.

⁹ www.sitplan.um.bytom.pl/pi/index.php?IdStr=1340009837, 28.12.2015.

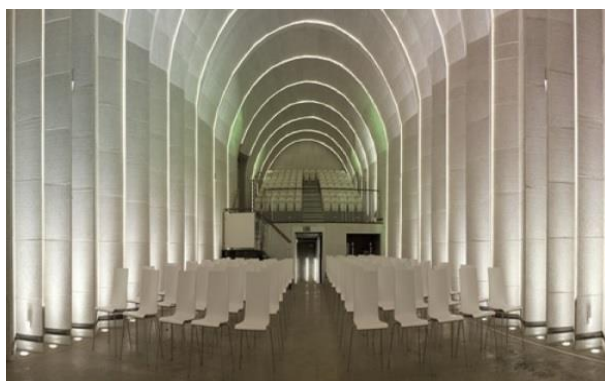
Zakorzenione w Bytomiu tradycje taneczne zainicjowały także powołanie na terenie miasta Wydziału Teatru Tańca Państwowej Wyższej Szkoły Teatralnej w Krakowie.

Ponadto potencjał kulturalny miasta kształtuje próbę określenia jego profilu w przestrzeni regionu jako „miasta kultury scenicznej i wydarzeń kulturalnych w scenerii postindustrialnej”, stąd też wykorzystywane jest do rozwoju tychże inicjatyw kulturalnych zaplecze postindustrialne. Oprócz zaadaptowanej niedawno cechowni Kopalni Rozbark na siedzibę Teatru Rozbark, miejscem znaczących wydarzeń kulturalnych w mieście był także budynek dawnej Elektrociepłowni Szombierki.

Najbardziej dotkliwym problemem miasta, oprócz poważnie okaleczonej tkanki miejskiej na wskutek prowadzonej przez lata rabunkowej polityki wydobywczej, jest także potrzeba rewitalizacji społecznej miasta, które najbardziej dotkliwie odczuło skutki restrukturyzacji przemysłu. Masowa likwidacja kopalń, będących głównym pracodawcą w mieście, skutkowałą znacznym wzrostem bezrobocia – i co za tym idzie – postępującą pauperyzacją ludności. Bytom został uznany za jedno z najbardziej zdegradowanych miast w kraju. Odbudowanie wizerunku miasta, tak w oczach mieszkańców, jak i potencjalnych inwestorów tym bardziej więc wymaga spektakularnych działań mogących przywrócić dawną rangę Bytomia jako prężnego ośrodka miejskiego. Stąd tak istotne staje się dzisiaj wydobywanie tych atutów, na których można budować „dobrą markę” miasta i zainicjować jego pozytywny rozwój. Niewątpliwie jednym z tych atutów może być postawienie na dalszy rozwój istniejącego już potencjału kulturalnego miasta, wykorzystując jednocześnie w tym celu oryginalne dziedzictwo poprzemysłowe.

3.3. (Po)Przemysłowe Zabrze

Miastem, które wpisało w misję swojego rozwoju wykorzystanie historycznej spuścizny okresu industrializacji, jest również Zabrze. Zabrze, w przeciwieństwie do Bytomia, jest miastem, które rozwój procesów urbanizacyjnych zawdzięcza głównie rozwojowi przemysłu i określane jest dzisiaj „miastem zabytków techniki i turystyki przemysłowej”. Na ile miastu Zabrze udało się zrealizować tę właśnie założoną wizję rozwoju? Obiektem instytucją, który został wykreowany na symbol miasta, jest Zabytkowa Kopalnia Guido. Obecnie Guido to jedna z największych atrakcji turystycznych w regionie. Bardzo istotne jest to, że scenerię kopalni (zaprezentowaną na rysunku 3) wykorzystuje się do organizowania wydarzeń artystycznych o wspólnej nazwie „Pokłady kultury”, czyli koncerty i spektakle z cyklu „Teatr na Poziomie” oraz „Muzyka na Poziomie”.



Rys. 3. Jedna z sal w podziemiach zabytkowej kopalni Guido, wykorzystywana do organizacji imprez kulturalnych

Fig. 3. One of the rooms in the basement of the historic coal mine Guido, used for the purposes of cultural events

Źródło: Opracowanie własne.

„Kulturotwórcza działalność Kopalni polega nie tylko na tym, że stwarza ona scenę dla wydarzeń artystycznych, ale jest także inspiracją do działań, które w innych okolicznościach w tej formie powstać by nie mogły. Zatem umieszczanie wydarzeń artystycznych w industrialnym kontekście pozwala na powstanie wartości dodanej – przestrzeni, która przestaje być tylko tłem, a zostaje pełnoprawnym, immanentnym elementem wydarzenia”¹⁰.

Dowodem na inspirującą rolę przestrzeni kopalni jest zorganizowanie, już po raz drugi, w jej podziemiach tak prestiżowej imprezy jak Międzynarodowy Festiwal Krzysztofa Pendereckiego, z osobistym udziałem Mistrza.

Tematyce dotyczącej wartości i możliwości skutecznego wykorzystania potencjału przemysłowego w miastach, jako istotnego motoru ich rozwoju i promocji, poświęcone są organizowane w Zabrzu rokrocznie konferencje gromadzące ekspertów i praktyków zainteresowanych problematyką dziedzictwa przemysłowego w Polsce i na świecie. O wymiernych korzyściach płynących z rozwoju turystyki przemysłowej czytamy w materiałach konferencyjnych: „Turystyka industrialna jest źródłem wymiernych korzyści zarówno dla ludności, jak dla gminy i regionu. Wymusza rozwój infrastruktury lokalnej, wzrost jakości życia samych mieszkańców, kształtuje dążenie do zdobywania i uzupełniania wiedzy. Poprzez wykorzystanie walorów recepcyjnych regionów oraz istniejącej zabudowy pozwala zachować dziedzictwo przeszłości”¹¹.

¹⁰ Studnicka-Rduch A.: Przestrzeń kultury – kultura przestrzeni. Koncepcja działań artystycznych w Zabytkowej Kopalni Guido w Zabrzu z analizą trendów, [w:] Materiały VII Międzynarodowej Konferencji: Dziedzictwo przemysłowe dla współczesnego dialogu kultur, innowacyjnej gospodarki i aktywnej konsumpcji turystycznej. Zabrze 9-10.09.2010, s. 26.

¹¹ Osiecki B.: Uwagi do definicji turystyka w obiektach przemysłowych, [w:] Burzyński T., Łabaj M. (red.): Materiały II Konferencji Naukowo Praktycznej: Dziedzictwo przemysłowe jako atrakcyjny produkt dla turystyki i rekreacji. Doświadczenia krajowe i zagraniczne. Ministerstwo Gospodarki i Pracy, Górnośląska Wyższa Szkoła Handlowa, Urząd Miejski w Zabrzu, Zabrze 12-13.05.2005, s. 309.

Można śmiało zaryzykować stwierdzenie, że Zabrze spośród wszystkich miast obszaru górnośląskiego najskuteczniej wypromowało swoje dziedzictwo industrialne i postawiło na rozwój turystyki przemysłowej, wykorzystując ją jako alternatywę dla zanikającego przemysłu ciężkiego, dlatego dzisiaj to właśnie szeroko rozumiany potencjał kulturalny miasta, obok znanego klubu sportowego Górnik Zabrze i jednego z najnowocześniejszych centrów kardiologicznych, czyli Śląskiego Centrum Chorób Serca, tworzą jego silną „markę”.

4. Podsumowanie

W epoce postindustrialnej, w której motorem gospodarki jest nie tyle produkcja, co informacja, miasta, szczególnie te o charakterze do tej pory typowo przemysłowym, jak miasta konurbacji górnośląskiej, muszą skierować swe wysiłki ku wykreowaniu nowej siły miastotwórczej i tą siłą może być niewątpliwie kultura i rozrywka, ponieważ to właśnie kultura staje się dzisiaj ważnym sektorem gospodarczym wielu miast.

Jak pisze profesor Andrzej Klasik, zajmujący się tematyką dotyczącą roli sektora kultury i przemysłów kreatywnych w gospodarce: „Istnieje ścisły związek zachodzący między kulturą i gospodarką, określany mianem kulturyzacji gospodarki i ekonomizacji kultury, w którym kultura jest źródłem innowacji i wartości dodanej w gospodarce, a gospodarka jest instrumentem zasilającym i pobudzającym środowiska i instytucje kultury”¹².

Samo pojęcie sektora kultury zakłada ścisły związek kultury i gospodarki, wynika to bowiem z zaliczania do tego sektora nie tylko różnych form kultury w jej wymiarze artystycznym, ale również całego zaplecza infrastrukturalnego, technicznego oraz działalności impresaryjnej, a także form finansowania działalności kulturalnej i funkcjonowania tzw. mecenatu kultury.

Jak podaje Ryszard Janikowski: „Przemysły kultury i kreatywne mają już znaczny udział w produkcji krajowym wielu państw europejskich, podobnie jak turystyka kulturowa. Są to elementy interaktywnie współtworzące kolejną fazę rozwoju ludzkości w kierunku gospodarki opartej na wiedzy”¹³.

W ponowoczesnym świecie ważnym wyzwaniem staje się zrównoważony (suspensywny) rozwój, którego istotnym i wręcz nieodzownym elementem jest kultura i wiedza, dlatego to właśnie przemysły kreatywne mogą stać się dzisiaj najlepszą alternatywą dla zanikającego przemysłu ciężkiego w miastach regionu górnośląskiego.

¹² Klasik A.: Sektor kultury i przemysły kreatywne nowym fundamentem rozwoju dużych miast i aglomeracji miejskich, [w:] Spadzińska-Żak E. (red.): Rola sektora kultury i przemysłów kreatywnych w rozwoju miast i aglomeracji. Uniwersytet Ekonomiczny, Katowice 2010, s. 7.

¹³ Janikowski R.: Przemysły kultury jako czynnik zrównoważonego rozwoju miast i aglomeracji, [w:] Spadzińska-Żak E. (red.): op.cit., s. 52.

Jak dowodzą zaprezentowane w artykule przykłady, miasta przemysłowe na Górnym Śląsku dostrzegły możliwość wykreowania atrakcyjnej przestrzeni miejskiej, m.in. wykorzystując potencjał postindustrialny, który stanowi o specyfice regionu i składa się na jego bogate dziedzictwo kulturowe.

Prestiżowe instytucje kultury, znaczące wydarzenia kulturalne i przemysły kreatywne rozwijane w miastach górnośląskich to już nie tylko, jak mogłoby się wydawać, dodatkowa atrakcja kulturalno-rozrywkowa dla mieszkańców, ale ważna i coraz bardziej doceniana gałąź gospodarki tych miast, tworząca jednocześnie pozytywny klimat dla rozwoju innych sektorów gospodarczych (m.in. poprzez przyciąganie przedstawicieli „klasy kreatywnej”), wprowadzając tym samym miasta regionu górnośląskiego na drogę rozwoju funkcji metropolitarnych.

Bibliografia

1. Aron R.: Dix-huit leçons sur la société industrielle. Gallimard, Paris 1962.
2. Jałowiecki B., Szczepański M.S.: Miasto i przestrzeń w perspektywie socjologicznej. Scholar, Warszawa 2006.
3. Janikowski R.: Przemysły kultury jako czynnik zrównoważonego rozwoju miast i aglomeracji, [w:] Spadzińska-Żak E. (red.): Rola sektora kultury i przemysłów kreatywnych w rozwoju miast i aglomeracji. Uniwersytet Ekonomiczny, Katowice 2010.
4. Klasik A.: Sektor kultury i przemysły kreatywne nowym fundamentem rozwoju dużych miast i aglomeracji miejskich, [w:] Spadzińska-Żak E. (red.): Rola sektora kultury i przemysłów kreatywnych w rozwoju miast i aglomeracji. Uniwersytet Ekonomiczny, Katowice 2010.
5. Osiecki B.: Uwagi do definicji turystyka w obiektach przemysłowych, [w:] Burzyński T., Łabaj M. (red.): Materiały II Konferencji Naukowo-Praktycznej: Dziedzictwo przemysłowe jako atrakcyjny produkt dla turystyki i rekreacji. Doświadczenia krajowe i zagraniczne. Ministerstwo Gospodarki i Pracy, Górnośląska Wyższa Szkoła Handlowa, Urząd Miejski w Zabrzu, Zabrze 12-13.05.2005.
6. Raport o stanie kultury i sztuki w województwie katowickim. Rok 1981. Komitet Porozumiewawczy Stowarzyszeń Twórczych i Naukowych w Katowicach, Sejmik Samorządowy Województwa Katowickiego, Katowice 1998.
7. Studnicka-Rduch A.: Przestrzeń kultury – kultura przestrzeni. Koncepcja działań artystycznych w Zabytkowej Kopalni Guido w Zabrzu z analizą trendów, [w:] Materiały VII Międzynarodowej Konferencji: Dziedzictwo przemysłowe dla współczesnego dialogu kultur, innowacyjnej gospodarki i aktywnej konsumpcji turystycznej. Urząd Miejski w Zabrzu, Zabrze 9-10.09.2010 roku.
8. Katowice Miastem Muzyki UNESCO , www.wiadomosci.onet.pl/slask/katowice-miastem-muzyki-unesco/ne1tdx, 25.01.2016

9. www.silesiametropolia.eu/s,9.htm, 27.12.2015.
10. www.sitplan.um.bytom.pl/pi/index.php?IdStr=1340009837, 28.12.2015.

Abstract

According to Andrzej Klasik „there is a close relationship between culture and the economy, called culturisation economy and economization of culture, in which culture is a source of innovation and added value in the economy, and the economy is an instrument of power and stimulating environment and cultural institutions”. The very notion of the cultural sector involves a close relationship of culture and economy.

An important challenge of modern cities become sustainable growth, which has an important and even indispensable element of culture and knowledge is, therefore, it is the creative industries can become today the best alternative for the heavy industry disappearing in the cities of the Upper Silesia region.